

Ki alkalmas gépszedőnek?

A kérdés indokolt, ha a jelen pillanatban nem is nagyon aktuális. Indokolt azért, mert *nem mindenki* alkalmas gépszedőnek. Nem aktuális pedig azért, mert belátható időn belül nemigen kerül sor gépszedők kiképzésére, lévén olyan nagy tartalék gépszedőkben, amilyenre sem főnök, sem szedő soha nem mert volna gondolni. De az előrelátó gazda a jövőre is gondol. Jó időben gondoskodik elkövetkezendő rossz időkről, rossz időben a viszonyok megjavulásában reménykedik. Ezt tesszük mi is. És ha olyan problémát feszegetünk, amely pillanatnyilag nem aktuális, ezzel is a jövőt munkáljuk. Mert bízunk benne, hogy a magyar könyvnyomtatás ismét föl fog lendülni és akkor az összes szakmai kérdések egyszerre időszerűekké válnak. A tartalék kimerül és minden téren szükség lesz utánpótlásra.

A gépszedő alkalmas voltának megállapítására valóban a pszichotechnika tudományára volna szükség. Hamarjában nem is tudnánk arra a kérdésre felelni, hogy mi fontosabb a gépszedőnél: *a technikai* vagy *a szellemi* képesség. Ezért nem is választjuk szét ezt a két tulajdonságot és azt mondjuk: *mind a kettőnek együtt kell járni* a jó gépszedőnél. Ne csak intelligens szedő, hanem a mechanika iránt érdeklődő technikus is legyen. Nem könnyű dolog annak az egyénnek kiválasztása, akiben mindez a két képesség együtt van meg. Leg-

többször maga a jelölt sem biztos abban, hogy alkalmas lesz-e gépszedőnek, noha bizonyos mértékben mindenki elfogult önmaga iránt. Minthogy azonban a pszichotechnika eszközei nem állnak még etekintetben rendelkezésünkre, az üzem vezetője legtöbb esetben azt tanítatja ki gépszedőnek, aki erre ismételtlen megkérte őt.

Ezzel korántsem állítom azt, hogy ezek között nincs alkalmas. De ne egyedül ezek a szempontok érvényesüljenek a gépszedő kiválasztásában. Elsősorban az érdemli meg, hogy gépszedő legyen, már az üzem szempontjából is, aki jó kompressz-szedő. Tudniillik, aki eléggé gyorsan és lehetőleg hibátlanul szed. Mert első föltétel, hogy az illető *alaposan értse azt a nyelvet, amelyen szednie kell*. A helyesírás úgyszólván a kisujjában legyen. De nemcsak ott, hanem a fejében is. Hiába gyors a gépszedő, ha nem tudja fölrakni az írásjeleket, ha nem tudja, mit kell egybeszedni és mit külön. A korrektúránál így könnyen elvész a gyorsaság előnye. Második föltétel, hogy *jó kéziratolvasó* legyen. Ne csak nyomtatott vagy helyesen és jól olvashatóan írt kéziratból tudjon szedni, hanem ne akadjon meg túlgyakran a helytelenül írt és kevésbé jól olvasható kéziratot sem.

Elengedhetetlen föltétel, hogy a gépszedő-jelölt *pszichológiailag* is megállja a helyét. Nyugodt temperamentuma legyen. Az ideges gépszedővel baj van. Ismerünk szedőket, akik a legjobb és leggyorsabb kéziszedők voltak, de gépszedőknek nem váltak be. Idegesen, kapkodva ütöttek a billentyűkre és legtöbbször nem is azokra, amelyekre kellett volna. A szószétválasztó ékeket gyakran egy-két betűvel előbb vagy később ejtették le, úgyhogy már emiatt is csaknem minden második sorukat újra kellett szedni. Ezt az utóbbi hibát a nem gépszedő olvasó kedvéért egynéhány példával világítom meg: *Napil apokban gyakra nlátun kilyenkel lemtlenh ibáka,t* — persze elszórtan —, amiknek kijavítására különösen „slussz“-kor már nincs idő. A gépszedő-jelölt érdekében is van, ha az instruktor az ilyen ideges szedőt — hogy divatos szóval éljünk — *eltanácsolja* a gépszedéstől, mert mint kéziszedő megállja a helyét, de mint gépszedő könnyen elveszthetné kenyerét.

Mindezekon kívül *fizikai* föltételek is vannak, amelyeket a gépszedő kiválasztásánál figyelembe kellene venni. *A jelölt ne legyen sokkal túl a negyvenen*. Ha korábban kezdte a gépszedést, még jóval a hatvanon túl is kitünő gépszedő lehet, de öregén kezdeni: sem a jelölt, sem az üzem érdeke. Sok ilyen kísérlet sikertelen volt már, amitől mind a két félt meg kell kímélni és emellett az üzemnek költségébe is kerül.

Ugyanígy kárhoztatandó, ha *túlfiatalon* hajtják az ifjút a szedőgép igája alá. A szedőgép minden más gépnél több figyelmet kíván. Ki-
szolgálása mind szellemileg, mind fizikailag rendkívül megerőltető,
amit a túlfiatal szervezet nem bír el. Ezt csak az tudja, aki maga is
gépszedő. Ezért elismerést érdemel a magyarországi nyomdaipari
munkaidő- és munkabérszabályzatnak az a szociális intézkedése, hogy
tanoncok szedőgépénél nem alkalmazhatók és újonnan fölszabadultak
csak a fölszabadulás utáni második félévben állíthatók a szedőgéphez.
Ezzel szemben helytelennek kell tartani, hogy a nyomdaipari szak-
irányú tanonciskola a szedőgépek szerkezetének ismertetésén túl,
ami ellen kifogás nem emelhető, magát *a gépszedést is tanítja a fiatal-
korú, fejletlen nyomdásztanulókkal*. Eltekintve attól, hogy a tanu-
lók az életbe kikerülve, semmi hasznát nem vehetik a tanonciskolá-
ban „tanult“ gépszedésnek, elvonja őket fontosabb és nélkülözhetet-
lenebb tudnivalók megtanulásától. Ahhoz, hogy valaki jó gépszedővé
legyen, komoly, érett, teljesen kifejlett szervezetű és megfelelő elő-
képzettséggel bíró egyénnek kell lennie, amilyeneket a dolog termé-
szeténél fogva a fiatalkorú tanulóknál csak keveset lehet találni.
Ellenben nevelnek féligkész gépszedőket, akik azután — abban a
hitben, hogy ők ezen a téren már mindent tudnak — félbenmaradt
existenciákként önmaguk és a nyomdaipar terhére károsan befolyá-
solják a munkapiacot.

A gépszedés tanulásáról szólva, ki kellett térni erre a visszásságra,
hogy végre a szakirányú tanonciskola tanterve *a hivatásának meg-
felelő* mederbe szoríttassék vissza. A tanoncoktatás terén a mai racionális
nyomdai munkáltatás amúgy is sok tennivalót utal át a
tanonciskolára. Sokat *kellene* pótolnia, ami a nyomdában ma héza-
gos. Erről egyébként sokat lehetne csevegni...

A fizikai föltételek közé tartozik még a *jó hallás* és a *jó szem* is.
A jó gépszedőnek azonnal meg kell hallania a legcsekélyebb rend-
ellenességet is a gép járásában. Az őt körülvevő szedőgépek sokasá-
gának zajából nyomban ki kell *hallania*, hogy pl az ő gépének osztó-
tója megállt (a Linotype-ról vagy az Intertype-ról szólva), meg kell
éreznie, hallania a sor öntésének alig hallható tompa zajából, hogy
a fém nem túlhideg vagy túlmeleg-e, sőt a gyakorlat később a gépszedő
hallását annyira kifinomítja, hogy már a betű esésének zajából meg
tudja állapítani, vajjon a helyes betű vagy egy tévesen billentyűzött
matrica esett-e le a sorzóba. Se szeri, se száma azoknak az eseteknek,
amelyek a gépszedő jó hallását igénybeveszik. Ha ellenben ez hiá-
nyos, nem tudja a készülő zavarokat idejében elhárítani.

A Typograph szedőgépnél is a gépszedőnek ugyancsak meg kell *hallania*, hogy ha a kizárógyűrű nem esik vagy ha valamely matrica alsó betűs szára letört és csak a felső füles része csúszik le a kosár drótján. Ha ezt nem *hallja*, vagy *látja* meg, az egész szövegen végig hiányozni fog az a betű és a szedés használhatatlan. Itt az öntésnél is fontos a hallás, mert ha a szedő nem hallja az öntés cuppanását, akkor nem osztja el a sort, hanem jobban kizárja azt, hogy a gép önthessen.

A Monotypenál különösen a jó memória, a nyugalom, a mindennél nagyobb figyelem és számolókézség a pszichikai és fizikai előfeltételei a jó gépszedőnek. A jó emlékezőtehetség a többi gépnél is szükséges, hogy a gépszedőnek ne kelljen minduntalan a kéziratra néznie. A *jó látás* is valamennyi szedőgépnél feltétel. Normális távolságból el kell olvasni a halvány ceruzával vagy kis betűkkel írt kéziratot, hogy ne kelljen a kézirat fölé görnyedni. A jó pápaszem ugyan kiegészíti a látási hiányokat, de csak az tanuljon gépszedést, aki *még nem* használ szemüveget.

Mindent összegezve: csak az alkalmas gépszedőnek, aki ura a helyesírásnak, gyakorlott kéziratolvasó, jártas kissé idegen nyelvekben is, klasszikus idézetekben, egyszóval, aki olvasott, értelmes. A gépszedő legyen nyugodt természetű, egészséges fizikumú, jól halljon, lásson és igyekezzék megismerni gépének mechanizmusát, mert nem mindenhol van házi szedőgépszerelő. Szeresse a gépet, amely nagy anyagi értéket képvisel és neki is kenyeret ad. Kondícióját csak úgy biztosíthatja, ha szakmájában továbbképezi magát és egyáltalában lépést tart a művelődés fejlődésével. Mindez nem ezmesterség. Olvasás segítségével minden műveltség megszerezhető. A jó gépszedőnek nemcsak a napi, hanem a világeseményekkel is meg kell ismerkednie. Mert sokszor a szedőnek kell az író tévedéseit is helyesbíteni.

Ezek az én szerény útmutatásaim arra a kérdésre, hogy *ki alkalmas gépszedőnek*.